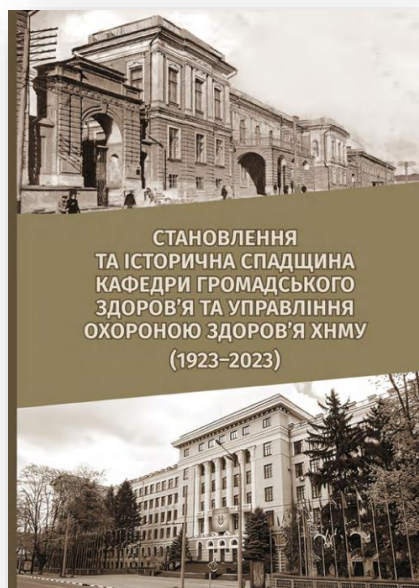

Рецензії

**ЖИТТЯ КАФЕДРИ ЗА 100 РОКІВ: СОЦІАЛЬНА ГІГІЄНА –
ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я –
СОЦІАЛЬНА ГІГІЄНА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я –
ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я**

Кожен, хто віддав своє життя роботі кафедри, з трепетом візьме до рук книгу: Становлення та історична спадщина кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ХНМУ (1923–2023): монографія / за ред. В. А. Огнєва, З. П. Петрової. Харків: ХНМУ, 2023. 244 с.

Ця книга написана великим авторським колективом названої кафедри Харківського національного медичного університету (ХНМУ), вийшла до 100-річчя організації першої в Україні кафедри соціальної гігієни. Кафедра під такою назвою була створена у Харківському медичному інституті (нині ХНМУ) 27 жовтня 1923 року.

Автори скромно повідомляють, що монографія не є закінченою роботою, що скоріше за все це тільки поча-

ток, оскільки не про всіх співробітників автори мали достатньо відомостей. Однак ми повинні визнати, що це монографічне дослідження, написане на великій джерельній базі (крім опублікованих історичних джерел, були використані й архівні матеріали), є логічно закінченою працею. Дійсно не всі етапи діяльності кафедри однаковою мірою знайшли відображення в книзі, що рецензується, але це не вина авторів, а наша спільна біда, тому що такого роду роботи повинні з'являтися регулярно, кожні чверть століття. Поки ще живі свідки минулого, поки багаті кафедральні архіви ще існують, адже їх через деякий час доводиться знищувати: не зберігати ж на кафедрі тони паперів!

Втім харків'янам ще пощастило, що доцентка кафедри З.П. Петрова та одна з авторок книги, що рецензується, захистила кандидатську дисертацію на тему: «З історії соціальної гігієни в Україні (1861–1932)» (1975).

Автори монографії абсолютно правильно зробили, що виділили періоди у столітній роботі кафедри. Нажаль, не рідка ми бачимо, що медики, які беруться досліджувати якесь історичне явище за своєю спеціальністю, зовсім не знають, що в історичних роботах, тим більше за великий період історії, як у даному випадку, важлива періодизація. Тобто систематизація досліджуваного матеріалу, яка полягає в умовному розподілі історичного процесу на певні хронологічні періоди, що мають ті чи інші особливості.

Авторами запропоновано наступну періодизацію історії кафедри. I період – створення, становлення та розвиток кафедри соціальної гігієни (1923–1941); II період – робота кафедри організації охорони здоров'я (1941–1966); III період – досягнення кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я (1966–1991); IV період – діяльність кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я (1991–2017); V період – здобутки кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я (2017–2023). Із цією періодизацією не можна не погодитись.

Перший розділ монографії («Історія розвитку і становлення кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ХНМУ») на початку містить короткий нарис розвитку соціальної гігієни в Україні та передумови організації кафедр соціальної гігієни в Україні. Потім досліджується діяльність кафедри відповідно до виділених періодів (*див. вище*). У першому періоді з роботою кафедри пов'язана діяльність таких корифеїв вітчизняної науки, як Мойсей Григорович Гуревич (1890–1937), Сергій Аркадійович Томілін (1877–1952), Йосип Олександрович Арнольд (1899–1979), Степан Зиновійович Ткаченко (1891–1987), Сергій Мануїлович (Еммануїлович) Екель (Еккель) (1888–1951), Аркадій Михайлович Мерков (1899–1971), Іван Іванович Овсієнко (1901–1971), Костянтин Федорович Дупленко (1899–1990), Зиновій Анатолійович Гуревич (1898–1985).

Навіть якщо не перераховувати прізвища співробітників кафедри наступних періодів, але маємо погодитися з одним із висновків авторів, що між двома світовими війнами саме у Харкові склався один із двох центрів розвитку соціальної гігієни в Україні.

У монографії, що розглядається, дуже імпонує те, що, висвітлюючи сучасну діяльність кафедри, автори помі-

стили відомості не тільки про професорів та інших викладачів кафедри, але написали й про лаборантів і аспірантів.

Варто відзначити чудові фотографії співробітників кафедри, розміщені в монографії. Причому, на мій погляд, заслуга авторів полягає й у тому, що, окрім фото портретів, у книзі є фотографії співробітників кафедри за роботою: завідувач читає лекцію, викладач проводить практичне заняття, працівники кафедри приймають заліки, беруть участь у засіданнях спеціалізованої вченої ради та наукового товариства, і так далі.

У наступних частинах монографії висвітлено відповідні аспекти діяльності кафедри: розділ 2 присвячений організації навчальної роботи кафедри, її методичному і матеріальному забезпеченню; розділ 3 – науковій роботі кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я; розділ 4 – громадській діяльності кафедри.

У цих розділах книги основний акцент зроблено, зі зрозумілих причин, на сучасному періоді роботи кафедри. Велику цінність у третьому розділі становлять підрозділи: бібліографічний список захищених на кафедрі дисертацій; монографії вчених кафедри; підручники і навчальні посібники; збірники наукових праць; патенти; методичні рекомендації МОЗ України; інформаційні листи МОЗ України; галузеві нововведення; свідоцтва про реєстрацію авторського права на науковий твір. У цьому відбивається робота кафедри, її співробітників. У зв'язку з цим у мене є лише одне побажання: скласти та видати список усіх публікацій співробітників кафедри. Усіх. А це означає помістити до кафедрального бібліографічного покажчика і журнальні статті, та статті у збірниках наукових робіт, і опубліковані тези.

Наприкінці монографії наведені «Джерела і література», а також чис-

ленні додатки, які роблять книгу ще більш інформативною: «Наркомздорів'я відзначив десятиріччя першої в Україні кафедри соціальної гігієни» (Профілактична медицина. 1934. № 5. С. 64); перелік захищених дисертаційних робіт у спеціалізованій вченій раді Д 64.600.06 за період від 26.09.2012 до 01.09.2023 співробітників кафедри (професорів, доцентів, асистентів, лаборантів) за спеціальностями 14.02.03 «Соціальна медицина» та 14.02.01 «Гігієна та професійна патологія».

Ми звернули увагу, що автори монографії широко використовують фемінітиви, що відповідає сучасним трендам:

завідувачка кафедри, професорка, доцентка, докторка медичних наук, кандидатка наук з державного управління, докторка філософії тощо.

Підсумуємо. У монографії, що розглядається, дано як історичний аналіз діяльності кафедри за період з 1923 року, так і детально висвітлений сучасний період її діяльності. Знайомство з цією книгою – і велике задоволення, і водночас дуже пізнавальне.

***Васильєв К.К.**, професор кафедри Соціальної медицини, громадського здоров'я та медичного права Одеського національного медичного університету.*